

Gala paziņojums par privātpersonas iesniegto izskatāmo gadījumu (*specific instance*) saistībā ar SIA “OMNIVA” darbību

Rīgā 2023. gada 3. februārī

Ievads OECD Vadlīnijās daudznacionāliem uzņēmumiem par atbildīgu uzņēmējdarbību un Nacionālo kontaktpunktu procesā

Lai nodrošinātu saskaņotu un visaptverošu pieeju atbildīgai uzņēmējdarbībai, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) 38 dalībvalstu valdības un 13 trešo valstu valdības ir pieņēmušas OECD Vadlīnijas daudznacionāliem uzņēmumiem par atbildīgu uzņēmējdarbību ([OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct](#), turpmāk – OECD Vadlīnijas).

OECD Vadlīnijas sastāv no valdību visaptverošām rekomendācijām daudznacionāliem uzņēmumiem ar mērķi veicināt pozitīvu ieguldījumu, ko uzņēmumi var sniegt ekonomikas, vides un sociālajā attīstībā, un līdz minimumam samazināt negatīvo ietekmi uz OECD Vadlīnijās ietvertajiem jautājumiem un kuri var būt saistīti ar uzņēmuma darbībām, produktiem un pakalpojumiem. OECD Vadlīnijas aptver visas galvenās uzņēmējdarbības atbildības jomas, tostarp cilvēktiesības, darba tiesības, vidi, kukuļošanu, patērētāju intereses, informācijas atklāšanu, zinātni un tehnoloģiju, konkurenci un aplikšanu ar nodokļiem. OECD Vadlīniju brīvprātīgās rekomendācijas adresētas daudznacionāliem uzņēmumiem, kas darbojas vai ir reģistrētas valstīs, kas ir parakstījušas OECD Starptautisko investīciju un multinacionālo uzņēmumu deklarāciju ([OECD Declaration and Decisions on International Investment and Multinational Enterprises](#)).

OECD Vadlīnijas atbalsta unikāls īstenošanas mehānisms – nacionālie kontaktpunkti atbildīgai uzņēmējdarbībai (turpmāk - NKP) – aģentūras, kas atrodas katrā Vadlīniju dalībvalstī. NKP ir strīdu jautājumu izskatīšanas mehānisms, paredzot iesniegtu izskatāmo gadījumu (*specific instance*) risināšanas procedūru starp daudznacionāliem uzņēmumiem un kopienām vai indivīdiem gadījumos, kad uzņēmums nav ievērojis vienu vai vairākas Vadlīniju rekomendācijas. NKP piedāvā neitrālu forumu sekmīgam dialogam vai mediācijai, lai kopīgi rastu risinājumus, vienlaikus sekmējot OECD Vadlīniju īstenošanu uzņēmumos, kā arī novērstu vai minimizētu kaitīgās sekas, ko sabiedrībai vai videi izraisījusi konkrētā uzņēmuma darbība.

Pēc izskatāmā gadījuma iesnieguma saņemšanas NKP veic sākotnējo izvērtējumu, lai noteiktu, vai tā pamatā var būt iespējams OECD Vadlīniju pārkāpums un ir jāveic tā padziļināta izskatīšana. Ja NKP uzskata, ka dialogs varētu risināt izvirzīto jautājumu, NKP var brīvprātīgi un labticīgi piedāvāt uzņēmumam un iesniedzējam palīdzēt dialogā vai piedalīties mediācijā. Dialoga mērķis ir izveidot labāku izpratni par izskatāmo gadījumu un noteikt ceļu uz iesniedzēja iesniegumā norādītajām bažām.

Izskatāmie gadījumi nav juridiskas lietas un NKP nav tiesa vai tiesībsardzības iestāde un neaizstāj nacionālo likumdošanu. NKP nevar piemērot sankcijas, tieši sniegt kompensāciju vai piespiest puses piedalīties mediācijas vai samierināšanas procesā. Strīdu izšķiršana ar NKP starpniecību ir vērsta uz konstruktīvu risinājumu noteikšanu un pušu savstarpēju vienošanos.

Neatkarīgi no tā, vai NKP piedāvā vai nepiedāvā dialogu / mediāciju un vai puses ir vai nav vienojušās, NKP sava izvērtējuma rezultātus dara publiski pieejamus, publicējot gala paziņojumu OECD un NKP tīmekļa vietnē.

Iesniegums par izskatāmo gadījumu

2021. gada 9. jūlijā Igaunijas NKP saņēma Latvijā dzīvojošas privātpersonas (turpmāk tekstā – iesniedzējs) iesniegumu, kurā apgalvots, ka Igaunijas mātesuzņēmumam piederošais loģistikas meitasuzņēmums Latvijā SIA “OMNIVA” (turpmāk tekstā – SIA OMNIVA vai uzņēmums) neievēro OECD Vadlīnijas. Iesniedzējs norādīja, ka uzņēmuma darbība neatbilst atbildīgiem uzņēmējdarbības veikšanas standartiem, kas norāda uz atkārtotiem gadījumiem, kad kurjeru transportlīdzekļu vadītāji bija novietojuši savu transportlīdzekli jauktā dzīvojamā un biroju tirdzniecības zonā blakus bērnu rotaļu zonai pie dzeltenās līnijas un atstājuši to bez uzraudzības ar iedarbinātu dzinēju, kad OMNIVA klientiem tika iznēsāti sūtījumi. Iesniedzēja ieskatā šāda prakse rada draudus sabiedrības veselībai, drošībai un videi, tostarp gan gaisa, gan trokšņu piesārņojumu.

Iesniedzējs savas bažas vispirms izteicis e-pastu sarakstē ar SIA OMNIVA, taču uzņēmuma noliedzošās pieejas dēļ šajā jautājumā, tai skaitā attaisnojot savu rīcību ar nepilnīgām atsaucēm uz Ceļu satiksmes likumu, iesniedzējs savas sūdzības pēc tam adresēja Igaunijas NKP. Vēlāk, ņemot vērā to, ka izskatāmais gadījums radies no SIA OMNIVA darbības Rīgā, lietu pārņēma Latvijas NKP.

Iesniedzējs lūdza, lai uzņēmums maina savu praksi, uzdodot saviem kurjeru transportlīdzekļu vadītājiem veikt šādas darbības:

1. Izslēgt dzinēju, kad transportlīdzeklis ir apstājies (dzinējs atstāts tukšgaitā), kā arī tad, kad vadītājs pamet transportlīdzekli;
2. Aizslēgt transportlīdzekļa durvis, kad autovadītājs to pamet.

Iesniedzējs arī uzstāja, ka SIA OMNIVA regulāri jāveic audits, lai pārlicinātos, ka augstāk minētie punkti tiek ievēroti.

Izvērtējot izskatāmo gadījumu, ņemot vērā OECD Vadlīnijas, Latvijas NKP lūdza arī divu valsts relevanto iestāžu – Ceļu satiksmes drošības direkcijas (CSDD) un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) – viedokli.

Abas iestādes uzsvēra, ka transportlīdzekļu dzinēju tukšgaita ir kaitīga videi un neatbilst mūsdienu izpratnei par “ilgtspējīgu un zaļu domāšanu”. Transportlīdzekļu izplūdes gāzu emisija satur oglekļa dioksīdu, slāpekļa oksīdus, oglekļa monoksīdu, sēra dioksīdu un

daļiņas (PM) – tas viss izraisa fotoķīmiska smoga un skābā lietus veidošanos. Fotoķīmiskā smoga sastāvdaļas darbojas kā spēcīgs acu un plaušu kairinātājs.

Ir bijuši vairāki pētījumi, kas pierādījuši, ka transportlīdzekļu dzinēju tukšgaita var radīt pat divas reizes lielāku kustībā esoša motora izmešu apjomu. Piemēram, *London Idling Action*¹ 2020. gada pētījumā² ar Lielbritānijas Transporta pētījumu laboratoriju tika konstatēts, ka dzinēja atstāšana tukšgaitā uz 30 sekundēm rada divreiz lielāku piesārņojumu un patērē vairāk degvielas nekā dzinēja izslēgšana un atkārtota iedarbināšana.

Latvijas NKP savā 2022. gada 14. aprīļa sākotnējā izvērtējumā secināja, ka izskatāmajā gadījumā izvirzītie jautājumi piekritīgi tālākai izskatīšanai un tie varētu plašāk ietekmēt SIA OMNIVA ilgtspējas politiku, radot labvēlīgus rezultātus ne tikai uzņēmumam, bet arī transporta nozarei un sabiedrībai kopumā.

SIA “OMNIVA” veiktie pasākumi

Izskatāmā gadījuma izvērtēšana tika veikta, izmantojot OECD Vadlīniju 2011. gada izdevumu. Saskaņā ar OECD Vadlīnijās izklāstīto procesu Latvijas NKP piedāvāja izskatāmajā gadījumā iesaistītajām pusēm dialogu jeb “labos pakalpojumus” (*good offices*), veicot neformālu mediāciju starp Pusēm.

SIA OMNIVA pārstāvji pieņēma Latvijas NKP “labo pakalpojumu” piedāvājumu tikšanās laikā ar Latvijas NKP pārstāvjiem 2022. gada 10. maijā.

Neformālās mediācijas procedūras laikā SIA OMNIVA paziņoja, ka ir veikusi vairākus pasākumus, lai uzlabotu savu darbību saistībā ar izskatāmajā gadījumā izvirzītajiem jautājumiem:

- 2022. gada 1. septembrī uzņēmums izdeva jaunas iekšējās vadlīnijas kurjeršoferiem, uzsverot prasību, atstājot transportlīdzekli, jāizslēdz tā dzinējs un to jāaizslēdz.
- Uzņēmums rūpīgi uzrauga nepamatotu dzinēja tukšgaitu, izmantojot uzņēmuma autoparka vadības sistēmas programmatūras iespējas. Sistēma apkopo datus par transportlīdzekļu un vadītāju pārvietošanos, kā arī izdod ziņojumus un brīdinājumus, kas ļauj autoparka vadītājiem atklāt trūkumus, tostarp motora tukšgaitu, un uzlabot veiktspēju. Ja konstatēti noteikumu pārkāpumi, vadība aicina uzskaitīt konkrēto darbinieku.
- Uzņēmums mēģina samazināt dzinēja tukšgaitu, trenējot kurjeru vadītājus. Kurjeru vadītāji regulāri apgūst drošas braukšanas apmācību sadarbībā ar Drošas braukšanas

¹ *Idling Action* ir Londonas mēra vairāku gadu gaisa kvalitātes fonda projekts, kurā 30 vietējās varas iestādes un “*City Corporation*” sadarbojas, lai cīnītos pret dzinēju dīkstāvi kā novēršama gaisa piesārņojuma avotu. Projekts piedāvā virtuālu un klātienē izglītību un mērķtiecīgus uzvedības maiņas pasākumus skolām, uzņēmumiem, vietējām iestādēm, slimnīcām un citām organizācijām.

skolu (SDS). Autoparka vadītāji ar atsevišķiem autovadītājiem pārrunā jebkādas atkāpes no iekšējām instrukcijām un sniedz ieteikumus uzlabojumiem. Drošas un ekonomiskas braukšanas vadlīnijas regulāri tiek paziņotas kurjeru vadītājiem.

- Uzņēmums ieviesis motivācijas sistēmu ar ikmēneša balvām kurjeru vadītājiem ar labākajiem rezultātiem degvielas ekonomijas rādītājos.

Augšminētie pasākumi kopā ir izraisījuši visa uzņēmuma autoparka vidējā degvielas patēriņa (litros uz km) samazināšanos par 12%. Mērījums veikts pret iepriekšējo gadu, aprēķinot vienas transporta vienības patērētās degvielas vidējos litrus uz nobrauktajiem 100 km.

- Uzņēmums apņēmis izmantot Ilgtspējas grāmatvedības standartu padomes (*Sustainability Accounting Standards Board*) 2018. gada transporta nozares standartus.

Ieteikumi uzņēmumam

1. Latvijas NKP atzinīgi vērtē SIA OMNIVA aktualizētās iekšējās procedūras attiecībā uz tās darbību vides un drošības jomā. Latvijas NKP aicina uzņēmumu ieviest uz tā radīto risku apzināšanu balstītu rūpības pienākumu (*due diligence*) un uz precīziem un patiesiem datiem balstītu vides pārvaldības sistēmu, kā arī regulāri uzraudzīt savu darbību, ņemot vērā vides un sociālos mērķus.
2. Lai gan Ilgtspējas grāmatvedības standartu padomes 2018. gada transporta nozares standartos “ilgtspējība” galvenokārt aplūkota no uzņēmējdarbības pozīcijas, proti, kā uzņēmuma spēja radīt vērtību ilgtermiņā, to metodes nav tik atšķirīgas no pieejas, kas atbalstīta OECD 2018. gada ieteikumos par atbildīgas uzņēmējdarbības rūpības pienākumu ([*OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*](#)). Šie standarti attiecas arī uz kaitējuma samazināšanu videi, darbiniekiem un plašākai sabiedrībai, mērķu noteikšanu un progresa novērtēšanu šo mērķu sasniegšanā, rūpības pienākuma ilgtspējības riska pārvaldības iekļaušanu uzņēmuma pārvaldībā un iekšējās procedūrās. Latvijas NKP labprāt iepazīsies ar uzņēmuma plāniem un ziņojumiem, kas izstrādāti saskaņā ar Ilgtspējas grāmatvedības standartu padomes standartiem, īpaši tiem, kas saistīti ar oglekļa dioksīdu (CO₂) un slāpekļa oksīdiem (NO_x).
3. Latvijas NKP iesaka dokumentus, kas saistīti ar uz risku balstītu rūpības pienākumu, tostarp mērķus, kas saistīti ar risku novēršanu un mazināšanu, kā arī šo mērķu sasniegšanas panākumu līmeni, padarīt pieejamus uzņēmuma mājaslapā.
4. Latvijas NKP iesaka SIA OMNIVA pārvērtēt komunikāciju ar ārējām ieinteresētajām personām un pārliecināties, ka tām sniegtā informācija ir vispusīga un juridiski pareiza. Pretējā gadījumā tiek apdraudētas nākotnē līdzīgu izvīrīto jautājumu risināšanas iespējas. Kā norādīts OECD 2018. gada ieteikumos par atbildīgas uzņēmējdarbības rūpības pienākumu: “Attiecībā uz ietekmi uz cilvēktiesībām, uzņēmumam, kas izraisa vai veicina negatīvu ietekmi, ir jābūt

gatavam savlaicīgi komunicēt ar ietekmētajiem un potenciāli ietekmējamiem tiesību subjektiem, ievērojot šo personu kultūras īpatnības un nodrošinot informācijas pieejamību; šī informācija ir ārkārtīgi būtiska, jo īpaši gadījumos, kad šīm personām vai to pārstāvjiem rodas kādas šaubas”.

* Pēc iepazīšanās ar gala paziņojuma rekomendācijām SIA OMNIVA nevar tām piekrist, jo *“rekomendācijās ietvertie pasākumi jau ilgstoši tiekot īstenoti uzņēmuma ilgtspējas politikas ietvaros un šīs aktivitātes ikgadēji tiekot iekļautas uzņēmuma regulārajās darbības plānos”*. SIA OMNIVA uzsver, ka *“uzņēmums ir definējis savas būtiskās ietekmes jomas: vide, darbinieki, vietējā kopiena un biznesa vide. Visas aktivitātes ir mērķētas uz uzņēmuma būtiskāko negatīvo ietekmju mazināšanu. Ir skaidrs, ka starp dažādiem uzņēmumiem var atšķirties prioritātes un detalizētie rādītāji par kuriem tie ziņo to jomas specifikas dēļ (piemēram, uzņēmumam nav savas lidmašīnu flotes un šo transporta veidu izmantojām minimāli, tāpēc tā nav uzņēmuma prioritārā lieta par kuru ziņot).”*

Latvijas NKP Gala paziņojuma rekomendācijas tapušas pēc iepazīšanās ar SIA OMNIVA 2022. gada [Ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības ietvaru](#) un izvērtējuma kontekstā ar OECD Vadlīnijām. Uzņēmuma 2022. gada Ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības ietvarā nav iekļauta informācija par uzņēmuma radīto piesārņojumu (CO2 un NOx).

Turpmākie pasākumi

- 12 mēnešus pēc gala paziņojuma publicēšanas Latvijas NKP veiks klātienēs vizīti SIA OMNIVA Latvia, lai novērotu, vai uzņēmuma apņemšanās un veiktie pasākumi saistībā ar izskatāmajā gadījumā izvirzītajiem jautājumiem tiek ievērotas.